

A Történelemtanárok Egylete
Tankönyvelemző Műhelye által készített
elemzés összefoglalója
a *Kísérleti Tankönyvek Történelem 10.* című kötetéről,
a hozzá kapcsolódó digitális tananyagról és Munkafüzetéről

A műhely tagjaiként az elemzés készítői:

BARACS NÓRA, ENGEL MÁRIA, FARKAS JUDIT, HIDAS GÁBOR, KARDOS ÉVA, KOVÁCS ZOLTÁN, LŐRINC LÁSZLÓ, PERAGOVICS FERENC, REPÁRSZKY ILDIKÓ

SZERKESZTETTE: BARACS NÓRA

AZ ELEMZÉS A NYÍLT TÁRSADALOM ALAPÍTVÁNYOK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

* * *

Az OFI kísérleti tankönyv¹ sorozatának hibáira, pontatlanságaira, szakmai, didaktikai tévedéseire azért vetül különösen nagy figyelem, mert a kormányzat által kialakítani szándékozott évfolyamonként és iskolatípusonként „legfeljebb kettő tankönyv” világában egy állami fejlesztésű s az Európai Unió pénzből jelentős árelőnyhöz juttatott tankönyvről van szó. Ezért joggal várja/várná el tanár, diák, szülő egyaránt, hogy jól tanulható, könnyen tanítható, mind a történettudomány mind a pedagógia szempontjából pedig korszerű mű legyen.

A történelem 10. tankönyv nem ilyen.

A tankönyvben beígért 23 Rá@dás elnevezésű, korszerűnek beharangozott digitális tananyagelemből – a használatba adás után több mint másfél évvel – 16 db hiányzik², azaz nem érhető el³ a könyvhöz közvetlenül tartozó digitális tananyag 70%-a.

¹A nyomtatott könyv elvileg online hozzáférhető az OFI e-tananyag honlapján, ahonnan azonban az olvasót átirányítják az NKP-ra, a mostanában „Okosportálnak” nevezett oldalra, ahova 2015. március 30-ig még nem követték a tankönyvet a hozzá tartozó tanári segédletek és az útmutató.

² <https://player.nkp.hu/play/103311/false/undefined>

³ 2016. április 3-i állapot.

A KÍSÉRLETI TANKÖNYV

I. AZ ÖNÁLLÓ TANULÁST NEHÉZZÉ TESZI, MERT

A) EGYES ÁBRÁK

KÖVETHETETLENÜL

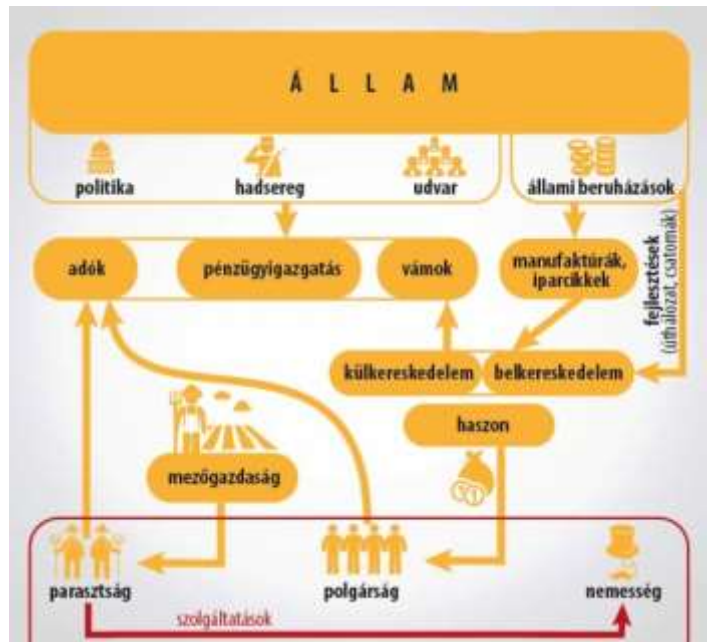
BONYOLULTAK, FELESLEGES

ADATOKAT TARTALMAZNAK

VAGY ÉPP A LÉNYEGET NEM

KÖZLIK.

Tartalmi hibái miatt a tankönyvi anyag feldolgozását bizonyos ábrák még nehezíthetik is, pl. *A merkantilista gazdaságpolitika* (33. o.) című, amely 21 szót tartalmaz, de nincs köztük az export és import vagy a nemesfém, azaz épp a lényeg hiányzik.

Hiba az anakronisztikus piktogramok használata is, például a XVII. századi francia nemes jelzésére alkalmazott cylinder, a politikát jelző washingtoni Capitolium vagy a hadsereget szimbolizáló katona.

Tankönyvi táblázatban súlyos hiba is előfordul, pl. az erdélyi fejedelmek között elsőnek Szapolyai Jánost szerepeltetik, akit ugyanakkor nem sorolnak fel a királyok nevét tartalmazó listán. (63. o.)

Az ábrák egy része rendkívül túlzásfolt és sok olyan fogalmat, adatot is tartalmaz, amelyek nem szerepelnek a főszövegben. Így az információdömping miatt riasztóvá és értelmezhetetlenné is válik például *A Magyar Királyság intézményhálózata* című, áttekinthetetlen ábra (a 63. oldalon), amely 65 szóból áll.

Összességében a 32 ábra közül 25 nem magyaráz vagy kimondottan félrevezető, az ábrák hatodában tartalmi hibát találtunk, 10 esetben a cím pontatlan, az ábrák majd felének grafikai megoldása vagy piktogramhasználata hibás. A 32 ábra közül mindössze kettő adható a diák kezébe kiigazítás és tanári magyarázat nélkül!

B) SOK A NEM MEGTANULANDÓ ADAT, A MEGMAGYARÁZATLAN FOGALOM,
A FŐLÖSLEGES ÉVSZÁM.

A kerettantervben előírt évszámok közel hatszorosa⁴ fordul elő a könyvben, és nincs még kiemelve sem, hogy melyiket kell tudni a közölt 180-ból.

A kerettanterv szerint szükséges, illetve a megértést segítő fogalmak egy részét egyáltalán nem tették érthetővé a diákoknak, pl.: szabadversenyos kapitalizmus, osztrák örökös tartományok, nemzeti liberalizmus, liberális nacionalizmus. (Megoldást jelentene egy digitális fogalomtár feltöltése az „Okosportálra”.⁵)

Minden témakör végén szerepel a kötelező kerettantervi fogalmak felsorolása, de nincs a tankönyvben fogalomtár, pedig a főszövegben az előírtnál jóval több a szakszó.

C) A KÉPEK ZÖME GONDOLKODÁSRA, MEGFIGYELÉSRE NEM ALKALMAS, TÚLZOTTAN KIS MÉRETŰ ILLUSZTRÁCIÓ.

A tankönyv képi anyagának összeállítása monoton, harmada portré. Többnyire nem derül ki, mikor készítették a festményeket, s az sem, hogy udvari festő alkotásáról van szó vagy karikatúráról.

Tartalmi hibák is maradtak az „összeszerkesztés” után, hiszen például a *Magyarország nemzetiségei* című (193. o.) színezett (a tárgyalt

Magyarország nemzetiségei: románok, németek, szlovákok és horvátok (Gabriel de Pronay színezett rézmetszete; 1855)

korszaknál későbbi) rézmetszeten rossz a képaláírás. Ha nem pusztán véletlenszerű felsorolásnak tekintjük, akkor a szokásnak megfelelően balról jobbra haladva, a németek valójában magyarok, a horvátokként jelzettek pedig németek.

Az egyetemes anyagba a számos királyi portré mellé bekerült öt uralkodói palota képe is, de nincs a tankönyvben tőzsde, városi főtérfő, nyüzsgő kikötő, füstölgő gyárképmény stb., pedig a modern történelemtanításnak nem az uralkodóházak történetére kellene koncentrálnia. Az életmód bemutatása a képek kiválasztásánál is háttérbe szorult, ami azért is nehezen érhető, mert az újkor a zsánerfestészet nagy korszaka, tehát forrás bőven volna.

⁴ A tankönyv 219–221. oldala alapján, ahol a kronológia található.

⁵ 2016. március 5-ig ilyennel nem találkoztunk.

D) A HIBÁS VAGY PONTATLAN TÉRKÉPEK IS NEHEZÍTIK A TANULÁST.

Szörnyülködhetünk a Duna és a Majna csatorna helyett folyóval – ráadásul már az újkor elején – való összekötésén, a lengyel területre eső Felső-Tisza-vidéken vagy a Szászországhoz csatolt Észak-Csehországon.⁶ A reformkor gazdaságát és nemzetiségeit bemutató térképeken hibásan jeleznek horvátokat a lengyel határnál, ismeretlen eredetű népcsoportot Baranyában, kiterjedt román népességet a Délvidéken, viszont ugyanott szerbet alig. Megjelenik

A népszerű 16. századi Európa

viszont – hibásan – a gépgyártás Pécsváradon, a barnaszén pedig a Duna–Tisza közén.⁷

A „kálvinista Róma” lutheránussá lett egy teljesen ötletszerűen elhelyezett, nagy evangélikus sáv részeként (11. oldal), a kálvinista hugenották pedig „áttelepedtek” Franciaországból a katolikus Spanyolországba.

A közvetlen Trianon előtti országhatárokat történelmietlenül a reformkorra is használják, nem jelölve, hogy Erdély akkor a Szent Korona Magyarországtól független, önálló tartománya volt.

A tankönyvi 57 térképből 44-ben találtunk hibákat.

Az OFI történelmi atlasza is sok szakmai hibát tartalmaz, és sérti az esélyegyenlőséget. Az atlasz hátrányba hozza a szemüvegeseket, a gyengénlátókat és a rossz megvilágítású tanteremben ülő diákokat, mivel az alkalmazott betűméret kicsi, a pasztellszínek közti árnyalatok alig különböztethetők meg, a nevek, a jelmagyarázatok gyakran olvashatatlanok, az ikonok milliméteresek.

Jól látóknak is nehéz az atlasz használata, mert térképeinek java része kisméretű, ráadásul szükségtelen adatokkal túlzsúfolt, nehezen értelmezhető.⁸

Az OFI-atlasz vékony, puhafedelű, a megszokottnál és szükségesnél kevesebb benne a gazdasági ismereteket bemutató térkép, nincsenek valódi művelődéstörténeti, kultúrtörténeti oldalak.

⁶ OFI-térkép, 11., 17., 33. oldal.

⁷ OFI-tankönyv, 182., 187. oldal.

⁸ Az atlasz részletes bírálatát a későbbiekben adjuk közre.

Az atlaszból kihagyták a névmutatót, aminek hiánya nagyban nehezíti az atlaszban való tájékozódást! A diákok által eddig használt atlaszoktól eltérően nem tartalmaz kronológiát sem! Metodikailag visszalépés ez a kompetenciafejlesztéstől az adatmagoltatás felé!

Mivel a 40/2002. OM rendelet szerint (annak visszavonásáig) 2017-től az érettségien csak ez az atlasz lesz használható, a jelzett problémák az érettségi vizsga eredményességére is kihathatnak. Erre a problémakörre a TTE [tiltakozó akcióval](#) is felhívta a figyelmet. A felhívást már majdnem tízezren támogatták, ami a minisztériumot reagálásra készítette, és április 2-án ígéretet tett arra, hogy 2017-ben továbbra is használható lesz valamennyi forgalomban lévő – és eddig bevált – történelmi atlasz. A jó megoldás természetesen az lesz, ha végleg elvetik a kényszerhasználat tervét és atlasz esetében is biztosítják a tankönyvválasztás szabadságát.

E) A VALÓDI FORRÁSÉRTELMEZÉST (ÁBRAELEMZÉST) GYAKRAN NEM SEGÍTIK
A FORRÁSHOZ TARTOZÓ FELADATOK.

Az *Osztrák Császárság népességének nemzetiség szerinti megoszlása 1850-ben* című kördiagramhoz (196. o.) kapcsolt feladatot – „*Vegyük külön az osztrák birodalomrészben élő népeket!*” – nem lehet korrekt módon megoldani, hiszen a diagramon az összes német egy csoportban szerepel, azaz együtt a magyarországi szászokkal, svábokkal stb., a szláv népek gyűjtőfogalom alá csupán a lengyeleket, ruszinokat, szerbeket, szlovénokat, horvátokat sorolják, és egy külön jelzett százalékos adathoz közösen rendelik hozzá a cseh, morva és szlovák népeket.

II. AZ ÉRETTSÉGIRE VALÓ FELKÉSZÜLÉS/FELKÉSZÍTÉS A TANKÖNYV HASZNÁLATÁVAL NEHÉZKES, MERT

A) VAN OLYAN ÉRETTSÉGI TÉMAKÖR, AMELYBŐL A KÖNYV NEM TARTALMAZ ANNYI SZÓT SEM, MINT AMENNYI AZ ÉRETTSÉGIN AZ ESSZÉÍRÁSHOZ ELŐÍRT.

A barokk korszak bemutatását egyetlen mondattal elintéztnek vélik. (Más tantárgy keretében tanultak felidézésére, összefoglalására sem törekednek.)

Nehezen fog az érettségien esszét írni a diák azokból az anyagokból, melyekhez csak egyetlen bekezdés vagy nagyon rövid szöveg tartozik, mint az alább felsorolt érettségi témakörökhöz:

- a) „*A világgazdaság kialakulása*” témában csak egy ábrát közöltek a világkereskedelemről.
- b) „*Erdély etnikai összetétele*” kapcsán a székelyekről szóló olvasmány mellett egy mondat szól a szász városok vallásáról, de románokra még csak nem is utal a szöveg.
- c) „*Népek, nemzetiségek (pl.: németek, zsidók, szlávok) szerepe a forradalom és szabadságharc eseményeiben*”
- d) „*Emberi és polgári jogok nyilatkozata*”

B) NÉLKÜLÖZHETETLEN A TANÁRI SEGÍTSÉG.

Az érettségi vizsgára a források feldolgozásán keresztül való kompetenciafejlesztés hiányosságai miatt, valamint az érettségi esszékhez szükséges folyamatok, értelmezések túlzott elnagyoltsága következtében ezen tankönyv alkalmazásakor a szaktanárnak a megszokottnál nagyobb mértékben kell segítenie diákjai felkészülését.

A politikatörténet, a hadtörténet (számos háború sok fordulata) előtérbe helyezése, a sok fölösleges információ épp a lényegről vonja el a figyelmet. Csak kb. a könyv negyede foglalkozik a középszintű érettségi témáival, másik negyede az emelt szintű témakörökkel, az ezen felüli terjedelem egy részében olyan adatok találhatóak, amelyek ismerete nem szükséges a kerettanterv szerint sem. Így például semmi nem indokolja, hogy ekkora teret kapjon a spanyol örökösödési háború, az északi háború vagy a 15 éves háború bemutatása. Ugyanakkor szükséges lett volna – pl. a leckék másfajta strukturálásával – a történelmileg fontos események magyarázóbb, az összefüggéseket jobban láttató bemutatására.

Az érettségi témakörök megjelenése összességében aránytalanul kevés.

C) ARÁNYTALANUL NAGY HANGSÚLYT KAP A SZERETŐK, ÁGYASOK, NÁSZÉJSZAKÁK ÜGYE.

Helyesnek tartjuk, ha a nemek kapcsolatára, a magánéletre és a szexualitás történetére a jelenlegi kerettanterv előírásánál több figyelmet fordít egy tankönyv. Itt azonban a téma valódi ismertetése helyett a politikatörténet érdekesebbé tétele kedvéért esik csak szó, felületesen és félrevezetően.

A kitekintők közül kettő csak ezzel foglalkozik, így a *Királyi szeretők* (36. o.) és *II. Katalin, a „férfifaló” - avagy a szerelmet kereső cárnő* (102. o.) címűek. Az utóbbi címe és szövege nagyon félrevezető. Egyrészt azt a látszatot kelti, hogy a nők az adott korban általában is ugyanolyan helyzetben voltak a szerelmi „piacon”, mint a férfiak, másrészt

elhallgatja, hogy a Katalinnak kényszerűen jutott férj a szakirodalom szerint féleszű, részeges és impotens volt, továbbá hogy politikai okból az újbóli házasodás (pláne szabad választás alapján) nem nagyon volt lehetséges. A fejezet „emelkedett” nivójához illően azt a látszatot is kelti, mintha a cárnő magánéleti okból takarította volna el kéjvágya útjából a férjét, jóllehet a puccs oka nyomósan politikai volt, és ennek során III. Péter nem halt meg, csak később, és vitatott, hogy a megölése tervéről tudott-e a cárnő. Továbbá kétszer olvashatunk el nem hált nászéjszakáról és még négyszer szeretőkről.

III. A KERETTANTERVI KÖVETELMÉNYEK TELJESÍTÉSE CSAK RÉSZBEN BIZTOSÍTOTT

CSAK A TANKÖNYV HASZNÁLATÁVAL NEM FOG MEGVALÓSULNI, HOGY A DIÁK

- felismerje, hogy a „kereskedelmi utak terén lezajló változások átrendezik a régiók közötti gazdasági erőviszonyokat, hosszú távon jelentős gazdasági, társadalmi és politikai következményekkel járnak”,⁹
- tudja azt, hogy „a protestáns gondolkodásmód (önkormányzatiság, hivatásetika) terjesztésével jelentős eszmei és társadalmi hatást gyakorolt Európára”,
- átlássa a „tőkés gazdaság működési mechanizmusát”,
- képes legyen a „barokk stílusjegyeinek felismerésére képek alapján”,
- alaposan ismerje a „korszakban kialakult politikai ideológiák – liberalizmus, nacionalizmus, szocializmus – jellemzőit és átlássa, hogy ezek átalakult formában ma is léteznek”,
- „ismerje a világ és az európai kontinens eltérő fejlődési irányait, ezek társadalmi, gazdasági és szellemi hátterét. Tudja azonosítani Európa különböző régióinak eltérő fejlődési útjait.”

A kerettanterv kompetencialeírása szerint is fontos a térképek használata mind az ismeretszerzésnél, mind a térbeli tájékozódásnál. Ennek a kerettantervi követelménynek a teljesítésére azonban a hibás tankönyvi térképek nem alkalmasak, az atlasz térképei a már említett kis méretük, túlszűfoltosságuk és láthatósági problémáik miatt szintén nem segítik sem az információszerzést, sem a térbeli tájékozódást.

⁹ Kerettanterv gimnáziumok számára.

A kerettanterv és az érettségi elvárásai miatt is kiemelten fontos lenne a társadalom- és művelődéstörténet, a kultúra, a mindennapi élet témáinak bemutatása. Ebben a tankönyvben azonban 46 leckéből életmódtörténettel csak kettő (a 9. és 41. lecke), azaz az érettségi elvárás 25%-os aránya helyett kevesebb, mint 5% foglalkozik. Eszmetörténet csak négy (a 2., 3., 20., 29.) lecke témája.¹⁰ Abszurd az is, hogy művelődéstörténeti vonatkozásokat a reformkort tárgyaló leckéken túl alig találunk.

IV. A DIDAKTIKAI MEGÚJHODÁSRA VALÓ TÖREKVÉS, KONTRAPRODUKTÍV, MERT

A) NEM ELÉRHETŐ A BEIGÉRT DIGITÁLIS ANYAGOK MAJD 70%-A.

2016 februárjában nem volt elérhető a jelzett Rá@dásokból 16 db! Ezért csak hetet tudtunk elemezni.

A Rá@dás című anyag rész tartalmazza a kiegészítő digitális tananyagot. Az e-tananyag módszertani kategória is lenne, ami alapvetően más metodikát kívánna, mint amit látunk. Az elérhető Rá@dásokban egy kivétellel – sajnálatunkra – jelenleg csak monitoron olvasható szöveggyűjteménnyel találkozunk a diákok.

B) NEM EGYENLETES A RÁ@DÁS ANYAGOK ELOSZTLÁSA: HÁTRÁNYOS HELYZETŰVÉ VÁLT A MAGYAR REFORMKOR, A FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC TÉMÁJA!

A tankönyvben – ha majd közreadják – 10 kiegészítés foglalkozik magyar történelemmel, 13 egyetemessel, ezzel felborítják az érettségiben jogosan elvárt 60%-os magyar túlsúlyt. Ráadásul az utolsó 12 leckéből teljesen hiányzik a Rá@dás, azaz egy sincs 1790-től 1849-ig. A magyar történelemnek ezt a meghatározó korszakát nem méltatják arra, hogy önálló bűvárkodásra, elmélyültebb ismeretszerzésre ösztönözzék a középiskolás korosztályt.

C) AZ NKP PORTÁLJÁN NEHÉZ A BÖNGÉSZÉS.

Néhány év óta a tankönyvkiadók online felületen is elérhetővé teszik és folyamatosan bővítik a tananyagokat. Ebben az esetben ez az NKP (a diákok körében Okosportálként reklámozott) honlapon valósul meg. Ezen a weboldalon nehézkes a keresés. Szűrőkkel, tankönyvi leckék szerint vagy a felhasználó alapján böngészhetünk, de a kulcsszavas keresője konkrét fogalmakra, nevekre esetlegesen működik. (A fent említett Rá@dás kulcsszója nincs

¹⁰ A képet a Kitekintések és a – majd talán hozzáférhetővé váló – Rá@dások árnyalják némileg.

találat.) Az online leckékhez kapcsolatosan a más típusú digitális tananyagra nincs utalás, nincs link. (S akkor még a lassú betöltésről nem is szóltunk.) Sajnálatos, hogy a diák ezért aligha fog ebben kutakodva keresgélni.

Az Okosportál jó kezdeményezés, de egyelőre hemzseg a gyermekbetegségektől.

D) FUNKCIÓTLAN INTERNETES KUTATÁSI FELADATOKRA BUZDÍTANAK.

A „*Nézzünk utána az interneten, milyen filozófiai művet írt II. Frigyes!*” (99. o.) kérdést csupán néhány sorral előzi meg egy-két bekezdésnyi részlet az *Antimacchiavelliből*...

Támogatandó, hogy a diák tanuljon meg böngészni a neten, ehhez azonban még a 10. évfolyamon is tanári segítségre van szüksége. Szükségesnek tartjuk az e-tankönyvben egy olyan, szakmailag folyamatosan kontrollált linkgyűjtemény létrehozását és naprakészen tartását, amelynek alkalmazásával nagyobb biztonsággal kereshet hiteles szakmai anyagokból a diák a tanórán kívül is.

E) LEHANGOLÓK A RÁHANGOLÓK.

Ráhangoló kérdésként abszurd kérdéssel is találkoztunk: „*Vitassuk meg, milyen különbségek vannak napjainkban Nyugat- és Kelet-Európa között. Miért alakultak ki a különbségek?*” Ez a két kérdés többórányi projektfeladatként is csak akkor lenne teljesíthető, ha a tankönyv adna hozzá támpontokat és ha lenne a diákoknak elegendő háttértudásuk.

F) NEM VALÓDIAK A VITÁRA VALÓ FELSZÓLÍTÁSOK.

A tankönyvi „*Vitassuk meg...*” kezdetű utasítások alapján több esetben képtelenség valódi vitát vezetni; nehezen fogalmazhatók meg érvek, hiszen a könyv nem ad azokhoz sem támpontokat, sem több szempontú forrásokat.

A disputa, érvek és ellenérvek keresése jó módszer a kritikai gondolkodás fejlesztésére, de feltételezi, hogy többféle védhető álláspont létezik. Sajnálatos, hogy a tankönyv értelmezhetetlen feladatot is közread: „*Vitassuk meg, melyik államforma képes erős alkotmányt teremteni: az abszolutista rendszer vagy az alkotmányos monarchia rendszere?*” (Az a kisebb baj, hogy kérdőjel van a felkiáltó helyett.) A tankönyvfejlesztők szerint van abszolutista alkotmány?

G) AZ ÚJ FELADATTÍPUSOKHOZ, MINT FOLYAMATÁBRA-KÉSZÍTÉS, NEM ADNAK SEGÍTSÉGET A DIÁKOKNAK.

A folyamatábra-készítésre vonatkozó feladat korszerű ötlet, de hiányoljuk, hogy sem a tankönyv, sem a munkafüzet nem ad tanácsot az ilyen feladattípus megoldására, nem közölnek mintát. Pedig – legalább a digitális anyagban – olyan linkek címét is megadhatnák, ahol gondolattérképek (mind map) digitálisan ingyenesen elkészíthetők lennének, sőt, maga az OFI is élhetne egy ilyen lehetőség biztosításával az NKP oldalon.

V. A TANKÖNYV HIBÁSAN TÁRGYALT ANYAGRÉSZEKET TARTALMAZ

A) KELET-KÖZÉP-EURÓPA MEGNEVEZÉSE KÖVETKEZETLEN

A Kelet-Európát ígérő lecke Oroszországon kívül tárgyalja a lengyel történelmet és a Német Lovagrend történelmét is. A lecke térképének címe is Kelet-Európát használja, miközben Kelet-Közép-Európát is ábrázolja. Mikor a *régió* vallási viszonyait írják le, Baltikum, sőt Skandinávia is idekeveredik. A térbeli tájékozódást lehetetlenné teszik az ilyen mondatok: „*A térség (Kelet-Európa) keleti részén alakult ki a görög katolikus vallás.*”

B) A HABSBERGOK MEGÍTÉLÉSE ELFOGULT

A tankönyv néhány ponton eltávolodik ugyan a régi, „kurucos” nézőponttól, ami fontos és üdvözlendő, de még mindig nagyon erős benne az elfogultság a Habsburg politikával szemben és a Bécs ellen fegyvert fogók mellett. A tankönyv a széles körben ismertté vált újabb kutatások ellenére megmaradt amellett, hogy Bocskai a törököktől kapott koronát csak ajándéknak tekintette, nem valódi koronának. Valójában a felségjelvényel (és nem a tankönyvben hibásan felségjelvényként leírt koronával!) Bocskai megkoronáztatta magát, a mellőzött ajándék verziót az általa is szorgalmazott propaganda vitte be később a köztudatba.

Szintén régi szellemben tárgyalja Zrínyi Miklóst, aki ebben a beállításban is magányos harcos a törökkel és Béccsel szemben egyaránt, jóllehet a császári kormányzat egyik legbefolyásosabb politikusa volt, aki 1663–64-ben sem egyedül háborúzott.

Ezek szellemében kerüli ki a csak pozitív összefüggésben tárgyalt Thököly Imre kártékony török-szövetséges politikájának megemlítését (1683–1691) is.

Talán ezzel a hozzáállással is magyarázható, hogy az I. Lipótról publikált kép címének fele „lemaradt”: ebből tudhatnánk meg ugyanis, hogy a király színpadi jelmezben látható, ami árnyalhatná a groteszk piros ajakfestés és a paradicsommadár-szerű öltözék által felkeltett ellenszenvet.

Követi a könyv azt a torzító magyar hagyományt is, hogy a 17. század végének legjelentősebb törökellenes politikusát és hadvezérét, a magyar történelem alakulására akkoriban egyedülálló mértékű pozitív hatást gyakorló Lotharingiai Károlyt épp csak futólag említi.

C) AKTUÁLPOLITIKAI FELHANGOT LEHET TULAJDONÍTANI NÉHÁNY TANKÖNYVI LEÍRÁSNAK

A *19. század új eszméi* című leckében a liberalizmus nem kap még külön alcímet sem, nincs nevesítve egyetlen liberális sem. A lényeg itt zárójelbe került, mintha mellékesek lennének az egyéni szabadságjogok: „(a tulajdonhoz való jog, a szólás- és véleménynyilvánítási szabadság, a vallásszabadság)”. Összegzésül a tankönyvi szöveg alapján az iskolai tábla képe így nézne ki: liberalizmus=eltorzult demokrácia, ahol szűkíteni akarják a választójogot. Mindez történelmietlen és messze van egy előítéletmentes nézőponttól.

A következő részfejezetben a nacionalizmust a konzervativizmussal említik közös alcímben, ami azt sugallja, hogy e kettő szorosan összetartozik. Pedig a konzervatívok a XIX. században nem voltak nacionalisták, sőt.

Nem egyenlő súllyal jelennek meg az eszmék a leckekifejtésben, de a preferáltakat is fölöttébb hiányosan ábrázolják, a nacionalizmusról csak egy bekezdés szól (forrás és idézet nélkül).

A harmadik részfejezet címe tévesen azt sugallja, hogy a szocializmuson belül nem voltak irányzatok, csak a marxizmus érdemel említést. Ez súlyos torzítás, különösen egy 1848 előtti korszakot tárgyaló könyvben.

VI. AMIT LEGJOBBAN HIÁNYOLUNK A TANKÖNYVBŐL KORSZERŰ TUDÁSÁTADÁSHOZ, AZ A

A) CENTRUMORSZÁGOK FEJLETTSÉGÉNEK ÉS A PEREMTERÜLETEK LEMARADÁSÁNAK ELEMZÉSE.

Ez lényeges, a gazdasági életen jóval túlmutató jelenség. Teljesen hiányzik Kelet- és Közép-Európa reagálásának bemutatása a földrajzi felfedezésekre.

A kontinentális munkamegosztást, a tőkés társadalom működését, általában a gazdasági és társadalmi összefüggések alapos bemutatását nélkülözhetetlennek tartjuk napjaink gazdasági problémáinak megértéséhez is. A tankönyv egyetlen leckéjéből sem derül ki egyértelműen a diák számára, hogy vannak európai régiók és azok eltérő fejlettségűek, miközben a centrum és periféria szerepel a kerettanterv tartalmi kulcsfogalmai között.

B) EGYES TÖRTÉNELMI ESEMÉNYEK TÖBBOLDALÚ, TÖBB NÉZŐPONTÚ MEGKÖZELÍTÉSE.

A dél-amerikai civilizációk jellemzése elnagyolt és hiányos, szó sincs pl. kukoricatermesztésről, a lámáról, miközben a belharcok és az emberáldozat túl hangsúlyosan jelenik meg.

A Poroszország felemelkedésével foglalkozó részből teljesen kimaradt az oktatás fejlesztése, az analfabetizmus visszaszorítása. Mária Teréziával kapcsolatban hiányzik, hogy az igazságszolgáltatást leválasztja a végrehajtó hatalomról.

Az Erdélyi Fejedelemség virágkorában című fejezetben részletesen tárgyalják a harmincéves háborúban való részvételt, a hadjáratokat, a török birodalom megújulását, kimerítően II. Rákóczi György tevékenységét, a kitekintőben részletezik a Báthori család viselt dolgait, csak Bethlen gazdaságpolitikájáról és arról nem esik egy szó sem, hogyan virágoztatja fel a fejedelemséget. A diák csak a lényegét nem fogja érteni, azaz hogy miért ez volt Erdély virágkora.

C) A POLITIKATÖRTÉNET TÚLSÚLYÁNAK MEGSZÜNTETÉSE.

Tematikailag alig jelenik meg a gazdaság- és társadalomtörténet, elmarad a művelődéstörténet, igen csekély az életmódtörténet aránya a tankönyvben.

Összegzésként megállapítható, hogy a Történelem 10. kísérleti tankönyv

- **az önálló tanulást nehezzé teszi,**
- **az érettségire való felkészülés/felkészítés a tankönyv használatával problémás,**
- **a kerettantervi követelmények teljesítése csak részben biztosított,**
- **a didaktikai megújulásra való törekvése kontraproduktív,**
- **korszerűtlen anyagrészeket tartalmaz,**
- **hiányzik belőle egyes történelmi események többoldalú, több nézőpontú megközelítése.**

Az OFI középiskolai atlasza tovább nehezíti a diákok helyzetét.

Pedig már a javított változatot tartjuk a kezünkben. Egy év alatt csak a legproblémásabb térképek és néhány bekezdésnyi szöveg átdolgozására, betoldására került sor.

2016. március

A Történelemtanárok Egylete Tankönyvelemző Műhelye